

Hanna Wróblewska

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na interpelację nr 5902 poseł Pauliny Matysiak z 4 listopada 2024 roku w sprawie lokalizacji i budowy siedziby Muzeum Dzieci Polskich w Łodzi, uprzejmie proszę o przyjęcie następujących wyjaśnień.

Ad 1.

Zasadniczymi kryteriami wyboru lokalizacji siedziby Muzeum Dzieci Polskich - ofiar totalitaryzmu są kryteria historyczne oraz pragmatyczne. W aspekcie historycznym główne znaczenie ma umiejscowienie siedziby Muzeum w konkretnym kontekście dawnego miejsca kaźni – upamiętnienie ofiar należy do zasadniczych celów statutowych instytucji – tj. na terenie zajmowanym od grudnia 1942 r. do stycznia 1945 r. przez obóz główny tzw. Jugendschutzlager Litzmannstadt, znany m.in. również pod skróconą nazwą indywidualną Polen-Jugendverwahrlager Litzmannstadt, jak i nazwą potoczną „obóz przy ul. Przemysłowej”. Zasadnicze znaczenie ma na tym tle umiejscowienie przyszłej siedziby Muzeum przy ul. Przemysłowej, dokładnie w miejscu, w którym znajdowała się główna brama obozu (przy zbiegu obecnych ulic Przemysłowej i Brackiej). Nieco dalej na północ od bramy Polen-Jugendverwahrlager znajdował się budynek administracji obozu (tzw. Verwaltung), który stanowi obecnie własność Muzeum i z racji na swoje fundamentalne znaczenie historyczne stanowi zasadnicze zachowane miejsce pamięci pozwalające na konstruowanie kompleksowej narracji dotyczącej nie tylko martyrologii dzieci etnicznie polskich, ale również najmłodszych obywateli II Rzeczypospolitej pochodzenia żydowskiego - więźniów łódzkiego getta (w okresie poprzedzającym powstanie obozu dla dzieci polskich, w przyszłym budynku Verwaltung mieściło się prewentorium dla dzieci żydowskich dotkniętych gruźlicą). Również część z zachowanego materiału ikonograficznego obrazującego funkcjonowanie obozu przy ul. Przemysłowej pokazuje sytuacje zachodzące w tle budynku Verwaltung. Dodatkowo, na południe od budynku dawnego Verwaltung pracownicy naukowemu Muzeum zlokalizowali pozostałości obozowej poczty.

W początkowym okresie funkcjonowania Muzeum rozpatrywane były alternatywne lokalizacje siedziby głównej instytucji. Umiejscowienie jednej z nich zaproponowane zostało pomiędzy ulicami Mostowskiego oraz Przemysłową, na miejscu dawnego Liceum Ogólnokształcącego im. W. Broniewskiego, obecnie zajmowanym przez Szkołę Przystań. W wyniku konsultacji prowadzonych z dyrekcją szkoły oraz głosów rodziców uczących się w szkole dzieci zdecydowano o rezygnacji z takiego ulokowania siedziby. Zasadniczą rolę odgrywało tu przeświadczenie dyrekcji Muzeum, że powstanie instytucji upamiętniającej najmłodsze ofiary drugiej wojny światowej nie może w żaden sposób kolidować z potrzebami najmłodszych obywateli Polski współczesnej.

Informacja dotycząca zasad przetwarzania danych osobowych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz praw osób, których dane są przetwarzane została zamieszczona na stronie <http://bip.mkidn.gov.pl> w zakładce ochrona danych osobowych.

Pośród zaproponowanych lokalizacji siedziby Muzeum pojawiły się również miejsca o charakterze zupełnie ahistorycznym. Taki charakter miała np. propozycja ulokowania siedziby w pobliżu Stacji Radegast (obecnie jednego z oddziałów Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi), która nie pozostaje w żadnej relacji z historią obozu przy ul. Przemysłowej, a samym swoim umiejscowieniem wprowadzałaby zwiedzających w błąd nie tylko co do lokalizacji obozu, ale również sugerując, że mali więźniowie obozu transportowani byli do i ze wspomnianej stacji wraz z transportami ludności żydowskiej (w rzeczywistości dzieci transportowane były do obozu przy użyciu innych metod, przede wszystkim na ciężarówkach docierających z innych stacji kolejowych okupowanej Łodzi). Propozycja ta spotkała się z oczywistą negatywną reakcją części ekspertów.

Podobnie ahistoryczny charakter miały pozostałe z postulowanych lokalizacji siedziby Muzeum, które znajdują się poza historycznym terenem obozu i na historycznym terenie łódzkiego getta. Należy tu podkreślić, że niemiecki nazistowski obóz dla dzieci polskich utworzony został nie na terenie getta, a na obszarze wyłączonym z niego fizycznie oraz organizacyjnie i poddany zwierzchnictwu niemieckiej Policji Kryminalnej, a zwierzchnik Kripo w Litzmannstadt Camillo Ehrlich był jednocześnie komendantem obozu.

W konsekwencji wszelkie lokalizacje siedziby Muzeum poza tym obszarem miałyby charakter wysoce mylący z punktu widzenia założeń edukacyjnych instytucji.

Pragmatycznym aspektem wyboru lokalizacji siedziby Muzeum jest jej położenie nie w centrum osiedla, a na jego obrzeżach, w bezpośrednim sąsiedztwie szerokiej arterii komunikacyjnej - ul. Spornej, co zapewni dostęp do budynku instytucji dla dużych grup zwiedzających bez konieczności meandrowania autokarów poprzez wąskie osiedlowe uliczki, co stanowiłoby niewątpliwe utrudnienie codziennego życia okolicznych mieszkańców.

Ad 2 i 5.

Muzeum Dzieci Polskich - ofiar totalitaryzmu od ponad dwóch lat współpracuje z władzami miasta Łodzi w zakresie inwestycji, jaką jest budowa siedziby stałej Muzeum. Pomimo że w rozumieniu Rady Miasta konsultacje społeczne to „proces dialogu pomiędzy przedstawicielami władz (...) a mieszkańcami.¹”, reprezentanci Muzeum włączyli się aktywnie w rozmowy przeprowadzane przez magistrat z przedstawicielami mieszkańców osiedla. Ze wspólnej inicjatywy pod koniec 2023 r. odbyło się spotkanie z mieszkańcami osiedla w Centrum Dialogu im. Marka Edelmana, w którym prezentowana była mieszkańcom wstępna koncepcja zagospodarowania terenu. Przed podjęciem decyzji o lokalizacji siedziby Muzeum były rozważane z przedstawicielami Urzędu Miasta Łodzi różne rozwiązania. Podstawą procesu decyzyjnego stron było przyjęcie rozwiązania optymalnego dla interesu społecznego i dobra mieszkańców. Podkreślić należy, że wielokrotne spotkania i dyskusje pozwoliły wypracować stanowisko z ustaleniem lokalizacji dla siedziby Muzeum na terenie historycznie związanym z umiejscowieniem byłego obozu przy ul. Przemysłowej. W trakcie rozmów przeprowadzano wielokrotnie analizę wpływu lokalizacji siedziby Muzeum na dostępność usług dla okolicznych mieszkańców, uwzględniając potrzeby społeczne oraz obecną infrastrukturę handlową sąsiedztwa planowanej inwestycji. Wychodząc naprzeciw potrzebom handlowym mieszkańców, wypracowano stanowisko dotyczące przeniesienia usług handlowych na ul. Górniczą w Łodzi. Dla zachowania ciągłości usług handlowych działania inwestycyjne dotyczące nieruchomości położonej w Łodzi przy ul. Przemysłowej 27A nie zostaną podjęte przed udostępnieniem przestrzeni handlowej przy ul. Górniczej,

¹ Uchwała Nr XXXI/1033/20 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 14 października 2020 r. zmieniająca uchwałę w sprawie wprowadzenia Zasad i trybu prowadzenia konsultacji społecznych w mieście Łodzi.

a zatem dopiero po wybudowaniu infrastruktury zastępczej. Analogicznie, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców osiedla, Muzeum zrezygnowało z planów objęcia swoją siedzibą również fragmentu terenu przyległego do pobliskiej społecznej szkoły podstawowej (Szkoły Przyszań).

Ad 3.

Poniżej prezentujemy informację dotyczącą planów zagospodarowania działek i nieruchomości znajdujących się w posiadaniu Muzeum Dzieci Polskich - ofiar totalitaryzmu. Całość inwestycji jest podzielona na etapy realizacyjne dotyczące zarówno architektury, jak również przestrzeni wystawienniczych (I etap - istniejąca nieruchomość położona w Łodzi przy ul. Przemysłowej 34, II etap - budowa siedziby stałej Muzeum).

- I. Nieruchomość położona w Łodzi przy ul. Przemysłowej 34 (budynek dawnej komendantury obozowej i poczty obozowej)
 - a) Muzeum posiada program funkcjonalno-użytkowy dotyczący architektury budynku dawnej komendantury i poczty obozowej oraz zagospodarowania terenu w celu przygotowania dokumentacji i dalszej realizacji inwestycji. Opracowany program funkcjonalno-użytkowy stanowi podstawę do przeprowadzenia postępowania o udzielenie zamówienia publicznego dotyczącego zamierzenia inwestycyjnego, opisanego powyżej;
 - b) planowane jest przeprowadzenie konkursu jednoetapowego na wystawę w budynku dawnej komendantury wraz z wykonaniem dokumentacji projektowej.

Po przeprowadzeniu robót budowlanych dotyczących budynku komendantury i poczty obozowej, zagospodarowaniu terenu i aranżacji wnętrza wystawienniczego obiekt zostanie udostępniony dla zwiedzających jako element kompleksu wchodzącego w skład siedziby stałej Muzeum. Zaadoptowane budynki posłużą do prezentacji części wystawy stałej Muzeum.

- II. Planowana siedziba stała Muzeum Dzieci Polskich - ofiar totalitaryzmu (ul. Przemysłowa 27A oraz pozostałe nieruchomości znajdujące się w posiadaniu Muzeum i mające stanowić przedmiot darowizny ze strony Urzędu Miasta Łodzi)

Generalnym założeniem jest rozłożenie procesu w czasie i skierowanie na tym etapie głównego wysiłku na działania opisane w pkt I. Z pewnością konieczne będzie przygotowanie konkursu architektonicznego na projekt siedziby stałej. Będzie odnosił się do całości zagospodarowania nieruchomości wchodzących w skład kompleksu siedziby stałej muzeum. Uzależnione jest to jednak od zakończenia procesu nabywania nieruchomości mających wejść w skład kompleksu siedziby stałej Muzeum (w listopadzie 2024 r. decyzją Rady Miejskiej w Łodzi na rzecz Muzeum przekazane zostały ostatnie działki terenu, a obecnie Muzeum oczekuje na podpisanie stosownych umów).

Całkowity koszt inwestycji polegającej na budowie siedziby stałej nie jest obecnie znany, bowiem uzależniony jest od ostatecznej koncepcji zagospodarowania terenu, a ta ma być wyłoniona w konkursie architektonicznym. Na obecnym etapie istnieje jedynie wstępna koncepcja zagospodarowania nieruchomości przeznaczonych pod siedzibę stałą Muzeum.

Realizacja inwestycji zależy także od niepodjętych jeszcze decyzji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego dotyczących przeznaczenia środków finansowych na ten cel pochodzących z budżetu oraz ewentualnie od możliwości pozyskania środków ze źródeł zewnętrznych (programów przeznaczonych na realizację przedmiotowych inwestycji).

Ad 4.

Muzeum Dzieci Polskich - ofiar totalitaryzmu podpisało szereg umów o współpracę z licznymi łódzkimi instytucjami edukacyjnymi czy naukowymi, np. Uniwersytetem Łódzkim i lokalnymi szkołami. Dzięki uprzejmości dyrekcji Centrum Dialogu im. Marka Edelmana właśnie w siedzibie tej instytucji odbyły się jedne z konsultacji mieszkańców pobliskiego osiedla z przedstawicielem władz miasta, jak również reprezentantami Muzeum.

W kontekście współpracy z wymienionymi w interpelacji dwoma instytucjami wskazać należy, że znajdują się one poza historycznym miejscem funkcjonowania obozu przy ul. Przemysłowej. O szczególnych, mylących i krytykowanych przez ekspertów, aspektach lokalizacji siedziby Muzeum w pobliżu Stacji Radegast, a więc położonego relatywnie blisko planowanej siedziby Muzeum Dzieci Polskich - ofiar totalitaryzmu oddziału Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, wspomniano już w odpowiedzi na pierwsze pytanie interpelacji.

W kontekście możliwej współpracy z Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi (MTN) - oba muzea pozostają we wzajemnych relacjach i wyraziły wolę współpracy, która ze strony MTN pozostała jedynie w formie deklaratywnej: jedną z wyartykułowanych przez Muzeum Dzieci Polskich propozycji współpracy było zaangażowanie się pracowników MTN w prace nad przygotowywanym przez Muzeum Dzieci Polskich filmem dokumentalnym dotyczącym zlokalizowanych na terenie okupowanej Łodzi miejsc kaźni dzieci. Pomimo zapewnienia ze strony MTN, że zaangażuje się w projekt po zakończeniu okresu urlopowego, do tej pory to nie nastąpiło. Przedmiotowy film dokumentalny jest już na finalnym etapie produkcji i będzie miał premierę telewizyjną pod koniec listopada 2024 r.

Ad 6.

Muzeum Dzieci Polskich posiada dwie decyzje Prezydent Miasta Łodzi o lokalizacji inwestycji celu publicznego ustalające:

- a) lokalizację inwestycji celu publicznego dla realizacji inwestycji w Łodzi przy ul. Przemysłowej 34 (dawny budynek Verwaltung oraz pozostałości poczty obozowej, decyzja nr DPRG-UA-VIII.186.P.2023);
- b) lokalizację inwestycji celu publicznego o funkcji muzealno-wystawienniczej na potrzeby Muzeum Dzieci Polskich przewidzianej do realizacji przy ul. Przemysłowej 29A i 29 oraz pozostałych fragmentach działek stanowiących przedmiot darowizny UMŁ (decyzja nr DPRG-UA-VIII.188.R.2023).

Wyraźnego zaznaczenia wymaga fakt, że ewentualna budowa na terenie zajmowanym obecnie przez pawilon handlowy siedziby stałej Muzeum, której projekt w założeniu wyłoniony byłby w konkursie, z całą pewnością nie wpłynie ujemnie na charakter architektoniczny tej części osiedla. Budynek pawilonu nie odznacza się żadnymi obiektywizowalnymi walorami estetycznymi. W tym kontekście ewentualna nowa siedziba Muzeum mogłaby jedynie znacząco ubogacić estetykę miejsca. Korzyścią mogłoby być także usunięcie problemu wynikającego z dostępności w pawilonie napojów alkoholowych - tak w kontekście naznaczonego cierpieniem dzieci miejsca pamięci (budynku Verwaltung oraz pozostałości poczty obozowej), jak i negatywnych doświadczeń okolicznych mieszkańców.

Ad 7.

Podana w interpelacji liczba eksponatów zgromadzonych w Muzeum odnosi się do roku 2023, a więc dotyczy momentu wyznaczającego pierwsze półtora roku działania instytucji. Na moment obecny (stan z 12 listopada 2024 r.) w magazynie Muzeum przechowywanych jest 616 obiektów. W efekcie rozległych kwerend przeprowadzonych przez pracowników

Muzeum w szeregu archiwów (głównie polskich i niemieckich, jak również amerykańskich, angielskich czy czeskich) w repozytorium elektronicznym instytucji zgromadziło ok. 150 000 stron odwzorowań cyfrowych dokumentów i fotografii dot. tematyki martyrologii dzieci polskich w okresie drugiej wojny światowej. Muzeum zgromadziło także wielogodzinne nagrania audio oraz audio-wideo zawierające relacje byłych więźniów obozu przy ul. Przemysłowej, jak również innych „dzieci wojny” lub najbliższych członków ich rodzin (relacje ofiar innych obozów na terenie okupowanej Łodzi, relacje „Dzieci Zamojszczyzny” itp.).

To właśnie na bazie tych wyszczególnionych powyżej elementów osnuta ma być wystawa stała do zaprezentowania w siedzibie głównej Muzeum, jednak zaznaczenia wymaga fakt, że cele wystawiennicze nie stanowią jedynych celów statutowych instytucji. Siedziba nowoczesnego muzeum musi zostać wyposażona w odpowiednią salę przeznaczoną dla prelekcji, spotkań ze świadkami historii, lekcji muzealnych, warsztatów czy prezentacji filmowych. Konieczne jest również utworzenie przestrzeni pracy dla zespołu naukowego instytucji, powierzchni biurowej na potrzeby administracyjne, magazynowe, urządzenia sanitarne, wyposażenie siedziby w udogodnienia komunikacyjne dla osób z niepełnosprawnościami itp. Tak zarysowane potrzeby w sposób zdecydowany korespondują z planowanymi rozmiarami siedziby Muzeum.

Nowoczesne instytucje muzealne nie ograniczają swoich ekspozycji do zwykłej prezentacji określonych artefaktów. Mnogość treści współczesnych wystaw prezentowana jest w formie tablic wypełnionych odwzorowaniami ikonografii oraz komentarzem tekstowym, a niejednokrotnie elementy takie dominują całość ekspozycji (vide berlińskie muzeum „Topografia terroru”). Częstym uzupełnieniem wystaw są również instalacje multimedialne czy systemy audio bazujące na zgromadzonych kopiach cyfrowych oraz nagraniach.

Ad 8.

Zakup nieruchomości położonych w Łodzi przy ul. Przemysłowej 34 i 29 poprzedzony był sporządzeniem operatów szacunkowych dla każdej z nabywanych nieruchomości z osobna w myśl art. 156 ustawy o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 1899). Operaty szacunkowe sporządzone zostały przez rzeczoznawcę majątkowego dr Edytę Wiśniewską (uprawnienia zawodowe nr 4217). Wybór rzeczoznawcy majątkowego nastąpił po rozeznaniu rynku i dokonaniu wyboru najkorzystniejszej ze złożonych ofert. Nieruchomości zostały zatem nabyte za cenę określoną w opracowaniu licencjonowanego rzeczoznawcy majątkowego o wartości rynkowej wg stanu aktualnego dokonanego dla potrzeb kupna. Przedmiotowe nieruchomości zostały nabyte na potrzeby siedziby stałej Muzeum lokalizacyjnie odpowiadającej dawnemu obozowi dla dzieci przy ul. Przemysłowej w Łodzi.

Ad 9.

Jak wykazano w ad 1 i 4. niniejszej odpowiedzi, już choćby z uwagi na elementarne przesłanki historyczne nie istnieje możliwość wykorzystania „istniejącej infrastruktury kulturalnej w najbliższej okolicy” w prezentacji adekwatnego obrazu funkcjonowania niemieckiego nazistowskiego obozu dla dzieci polskich w Łodzi oraz opowieści o losach jego małych ofiar w kontekście miejsca oderwanego od faktycznej lokalizacji obozu przy ul. Przemysłowej. Podkreślić należy, że statutowa funkcja Muzeum ma również o wiele szerszy charakter i związana jest m.in. z prezentacją kompleksowej narracji o wszystkich dzieciach polskich - ofiarach drugiej wojny światowej. Tak określony obszar badawczy, edukacyjny czy ekspozycyjny w żadnym wypadku nie koresponduje z celami statutowymi jakiegokolwiek innej instytucji kultury zlokalizowanej w Łodzi, stąd istniejąca infrastruktura kulturalna w okolicy

nie odnosi się do zagadnień, które są przedmiotem działań Muzeum Dzieci Polskich - ofiar totalitaryzmu.

Ad 10.

Biorąc pod uwagę powyższe wyjaśnienia, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego nie znajduje zasadności dla przeprowadzenia w tym momencie audytu działalności inwestycyjnej Muzeum Dzieci Polskich - ofiar totalitaryzmu, które działa wyłącznie w ramach uzgodnień z Ministerstwem.

Z poważaniem

z up. MINISTRA KULTURY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

PODSEKRETARZ STANU

Marta Cienkowska